

Private barnehager – ikke en og samme ting

Utviklingen i den private delen av barnehagesektoren har gitt en stadig tydeligere todeling mellom store konsern og frittstående barnehager.

STATISTIKK | Sist endret: 08.03.2023

Fortsatt er flertallet av de private barnehagene frittstående eller tilhører små kjeder. Likevel ser vi en utvikling der stadig flere av de private barnehagene tilhører store konsern. Hva kjennetegner disse kjedene sammenlignet med øvrige private barnehager?

Hovedfunn:

Flere tall om barnehage

- Halvparten av barna går i private barnehager og andelen har økt jevnt siden barnehageforliket i 2003.
- Private barnehager er langt mer utbredt i store enn i små kommuner.
- Store konsern har flere barn per barnehagelærer enn øvrige private barnehager.
- Andelen barne- og ungdomsarbeidere er betydelig lavere i store konsern enn i øvrige private barnehager.
- Store konsern har lavere personalkostnader og høyere husleiekostnader enn øvrige private barnehager.

Stor økning av private barnehager etter barnehageforliket i 2003

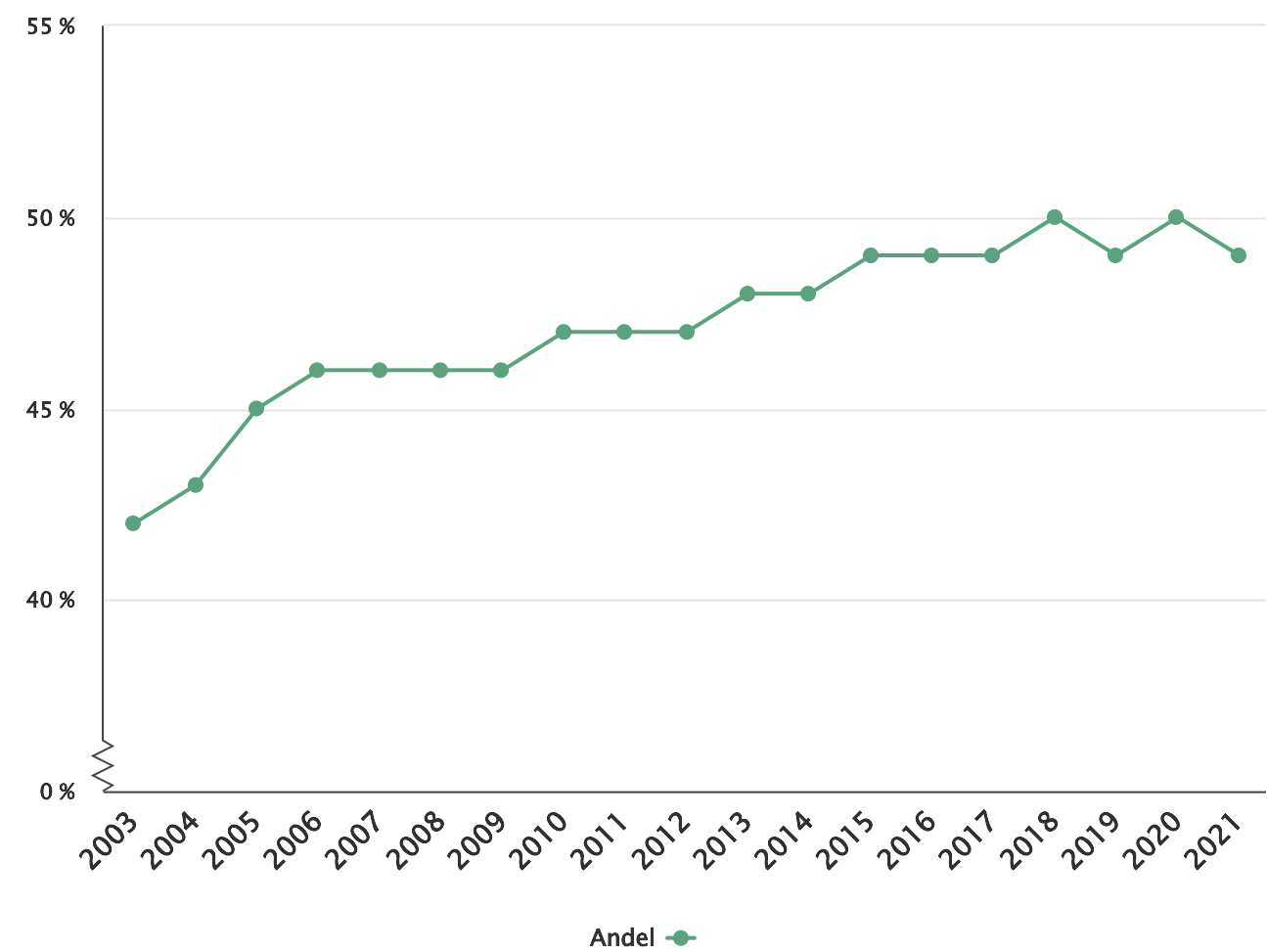
Barnehageforliket i 2003 kom som følge av en vedvarende mangel på barnehageplasser over tid. Forliket innebar blant annet en økonomisk likebehandling av private og kommunale barnehager og la økonomisk til rette for at private aktører

kunne etablere barnehager. Det medførte en omfattende utbygging av både private og kommunale barnehageplasser. I perioden fra 2003 til 2013 økte barnehagedekningen for 1–5-åringer fra 69 prosent til 91 prosent ([Statistisk sentralbyrå 2017](#)).

Halvparten av barna går i private barnehager

Totalt gikk 134 105 barn i private barnehager i 2021. Det utgjør i overkant av 50 prosent av alle barnehagebarn. Andelen har vært stabil, men svakt økende de siste 10 årene.

Andel barn i private barnehager av alle barn i barnehage

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Andel	42%	43%	45%	46%	46%	46%	46%	47%	47%	47%

4 av 10 private barnehager tilhører et konsern

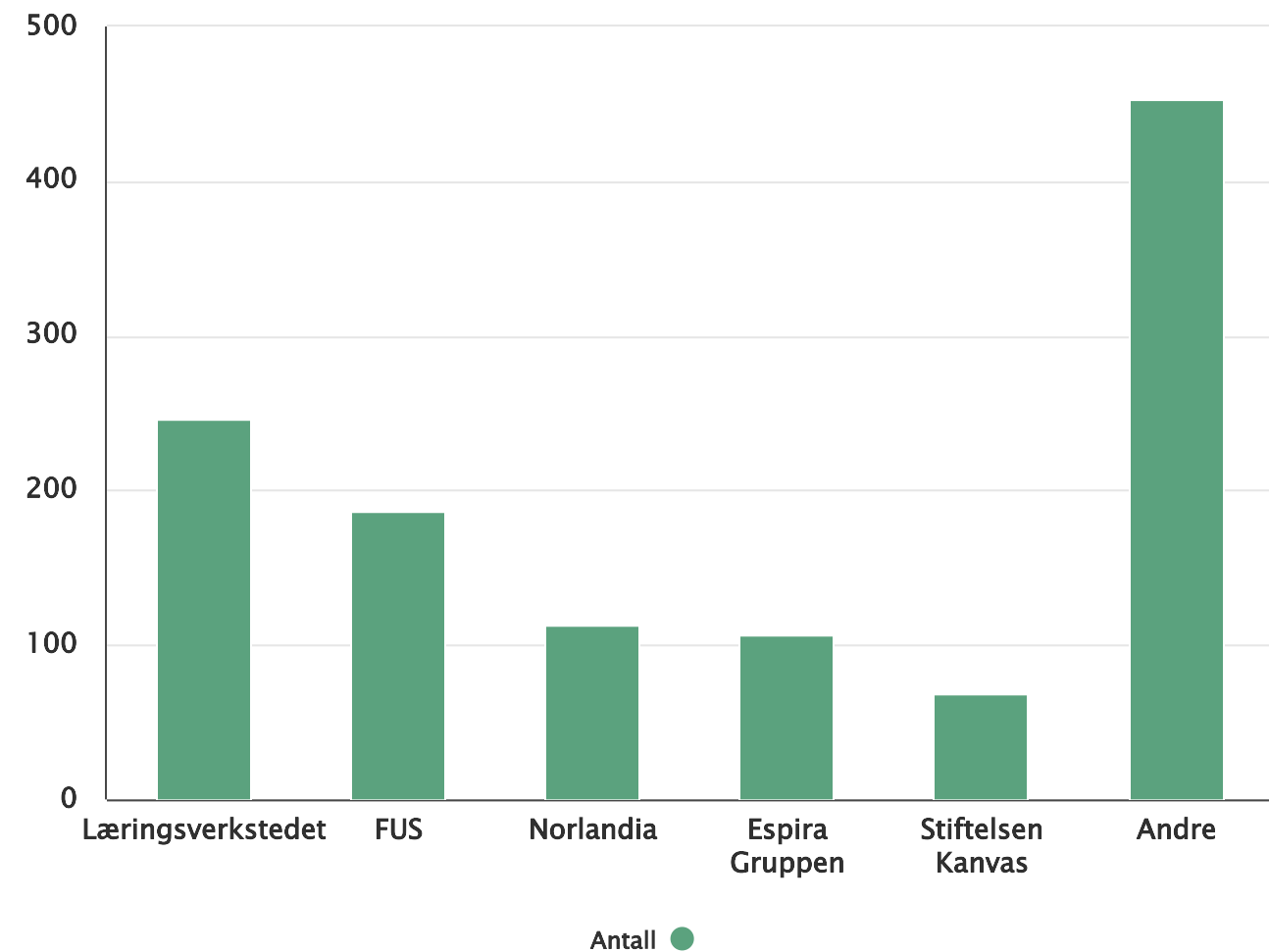
Totalt oppgir 40 prosent av de private barnehagene at de er en del av en kjede eller et konsern i 2021. Til sammen utgjør barnehagene i de fem største kjedene 25 prosent av de private barnehagene. Det innebærer at flertallet av de private barnehagene er frittstående eller tilhører konsern/ kjede med kun et fåtall barnehager.

Hva er et konsern?

Et konsern er to eller flere rettslig selvstendige selskaper som reelt utgjør en enhet ved at et selskap (morselskapet) har bestemmende innflytelse over ett eller flere andre selskaper (datterselskaper) (Barnehageloven § 22 andre ledd, jf. aksjeloven § 1-3.). Opplysninger om konserntilhørighet i dette notatet er hentet fra det barnehagen selv har oppgitt i BASIL resultatregnskap.

Læringsverkstedet er den største kjeden og FUS er nest størst. Totalt tilhører 722 barnehager en av de fem største kjedene, mens 453 barnehager oppgir at de tilhører andre kjeder. Mange av disse er kjeder med under 5 barnehager.

Antall private barnehager etter kjedetilhørighet (alle barnehager) 2021

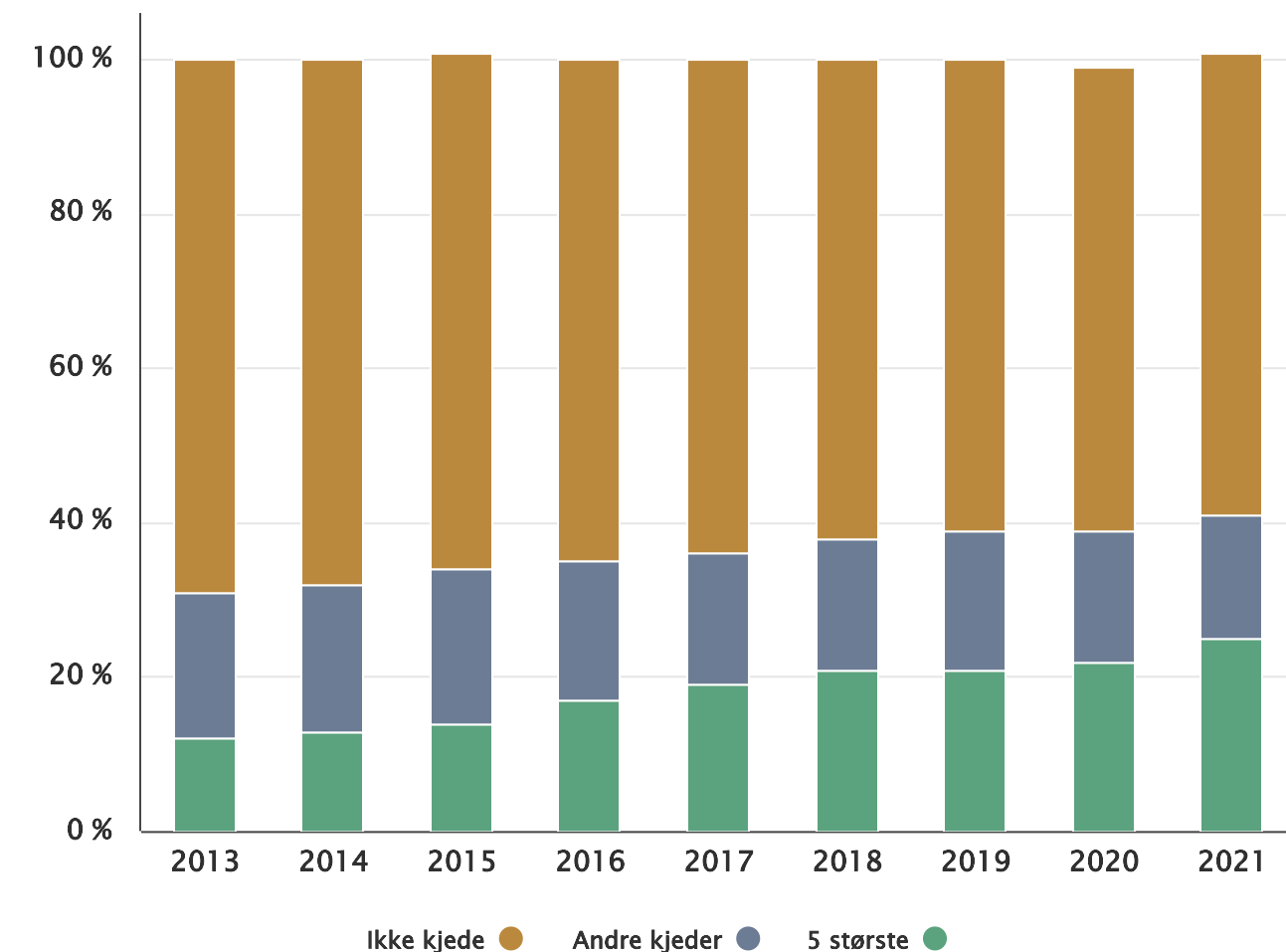

Kilde: Utdanningsdirektoratet

	Læringsverkstedet	FUS	Norlandia	Espira Gruppen	Stiftelsen Kanvas	Andre
Antall	246	187	113	107	69	453

Andelen barnehager som inngår i de fem største kjedene økt fra 12 til 25 prosent siden 2013. Økningen skyldes særlig oppkjøp i Norlandia-kjeden, men også Læringsverkstedet har økt sin markedsandel. Fordi disse barnehagene er større enn gjennomsnittet, går 40 prosent av barn i private barnehager i en av de 5 største kjedene. Av alle barn i både kommunale og private barnehager er andelen 20 prosent.

Private barnehager etter kjedetilknytning, 2013 - 2021 (alle private barnehager)

Kilde: Utdanningsdirektoratet

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
5 største	12%	13%	14%	17%	19%	21%	21%	22%	25%
Andre kjeder	19%	19%	20%	18%	17%	17%	18%	17%	16%
Ikke kjede	69%	68%	67%	65%	64%	62%	61%	60%	60%

Flere aksjeselskap og færre enkeltmannsforetak

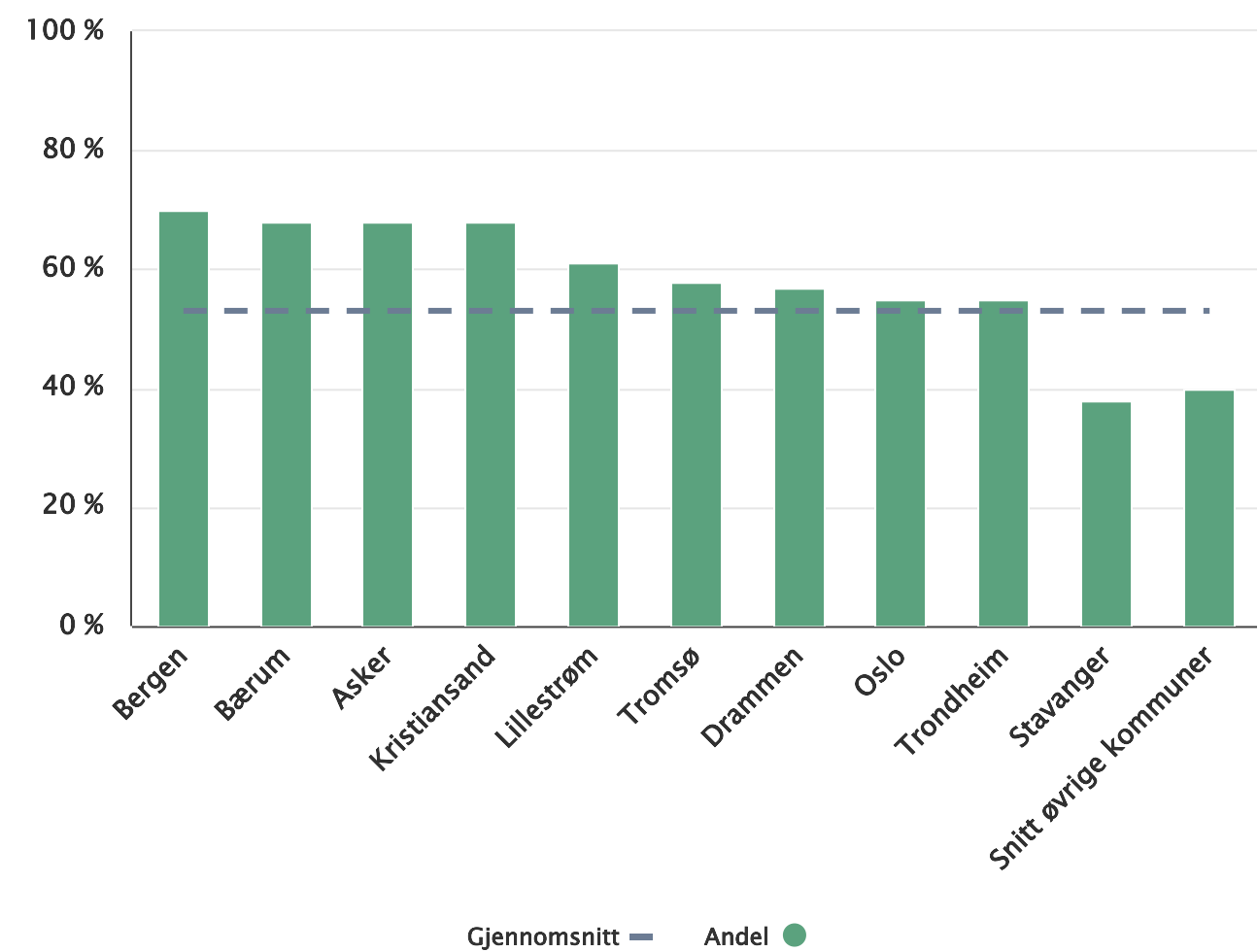
Etter 2003 så vi at mange av de private barnehagene endret organisasjonsform. Fra 2003 til 2021 økte andelen private barnehager eid av aksjeselskaper fra 11 prosent til 52 prosent (Statistisk sentralbyrå 2022b). Til sammenligning gikk andel private barnehager eid av enkeltpersonforetak fra 30 prosent i 2003 til 9 prosent i 2021.

Høy andel private barnehager i de største kommunene

Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder omfanget av private barnehager. Andelen private barnehager er størst i de største kommunene. I snitt er

60 prosent av barnehagene i de 10 største kommunene private. For resten av kommunene er snittet 40 prosent. Det er totalt 130 av landets 358 kommuner som ikke har private barnehager.

Andel private barnehager

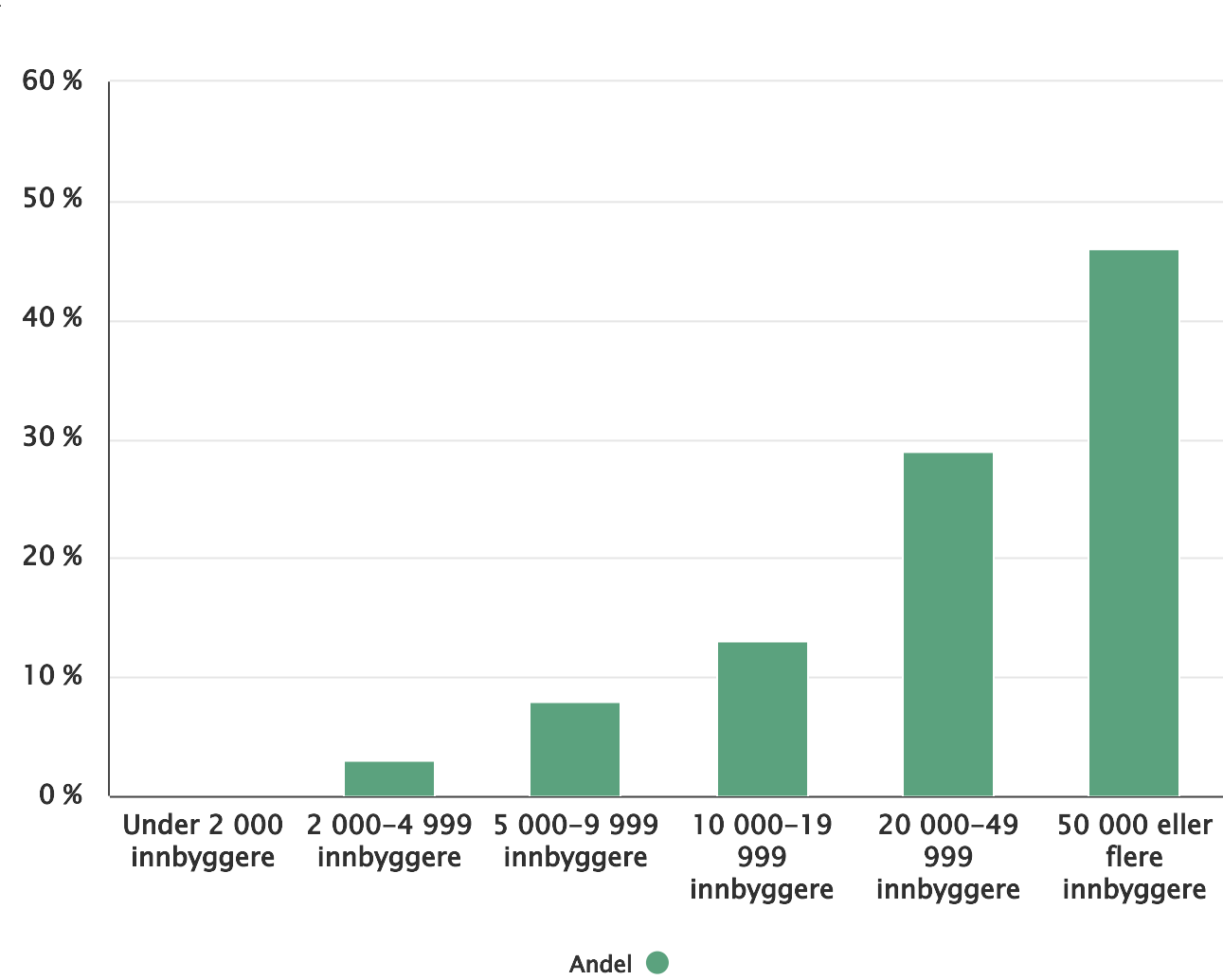
Kilde: Utdanningsdirektoratet

	Bergen	Bærum	Asker	Kristiansand	Lillestrøm	Tromsø	Dr
Andel	70%	68%	68%	68%	61%	58%	57
Gjennomsnitt	53%	53%	53%	53%	53%	53%	53

At mange private barnehager ligger i de største byene kan handle om muligheten til stordriftsfordeler ved at det er høy befolkningstetthet og mange barn. Det gjør at barnehager i de største kommunene ofte er større enn i mindre kommuner. En annen årsak kan være at det var i de største kommunene mangelen på barnehageplasser var størst da barnehageforliket kom. Opplysninger fra resultatregnskapet viser flere

eksempler på at de største barnehagekonsernene har kjøpt opp barnehager i kommuner med høy befolkningstetthet. Totalt har de største kjedene barnehager i 133 av landets kommuner. Det betyr at hovedmønsteret er at barnehagene er relativt godt spredt rundt i landet selv om nyetableringene de siste årene i hovedsak har skjedd i de store kommunene. Analyser som Statistisk Sentralbyrå har gjort, viser også en klar sammenheng mellom andelen private barnehager og kommunestørrelse (Statistisk Sentralbyrå 2022b).

Andel private barnehager etter kommunestørrelse, 2020

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

	Under 2 000 innbyggere	2 000-4 999 innbyggere	5 000-9 999 innbyggere	10 000-19 999 innbyggere	20 000-49 999 innbyggere	50 000 eller flere innbyggere
Andel		3%	8%	13%	29%	46%

Politiske beslutninger kan påvirke fordelingen mellom private og kommunale barnehager i kommunen. Både Bergen kommune og Oslo kommune har de siste

årene valgt å redusere omfanget av det private barnehagetilbudet. En oversikt viser for eksempel at Oslo kommune kjøpte 10 private barnehager for 596 millioner kroner fra 2017 til 2021. Begrunnelsen var blant annet å sikre framtidig kapasitet av viktig sosial infrastruktur (Vårt Oslo). Bergen kommune kjøpte alle Akasia- barnehagene i Bergen i 2021 (Lunder mfl. 2022).

Lavere kostnader i de private barnehagene

De private barnehagene har 13 prosent lavere kostnadsnivå enn de kommunale. Kostnadsforskjellene skyldes dels av at omfanget av særskilt tilrettelegging til barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp er større i kommunale barnehager. Ser man bort fra omfanget av særskilt tilrettelegging er kostnadsforskjellen 5,9 prosent (Lunder mfl. 2022). Foreløpige tall tyder på at kostnadsforskjellen har økt til 10 prosent for 2021.

Den viktigste grunnen til at private barnehager har lavere kostnader er at de har lavere personalkostnader. Det skyldes både lavere bemanning, målt i flere oppholdstimer per årsverk, og lavere utgifter til lønn og pensjon (Lunder mfl. 2022). Kostnadsnivået er høyere i de små private barnehagene enn i de større. Kostnadene er også høyere i barnehager som ligger i små kommuner.

Finansiering av private barnahager

Barnehageloven fastslår at godkjente private barnehager, hvor kommunen har fattet vedtak om tilskudd, skal behandles likeverdig med kommunale barnehager når det gjelder offentlige tilskudd (Barnehageloven § 19 andre ledd). Finansieringsforskriften fastsetter blant annet at driftstilskudd per heltidsplass skal beregnes ut fra kommunens gjennomsnittlige kostnader til egne barnehager. Det gis egne påslag for administrasjons- og pensjonskostnader og et eget kapitaltilskudd.

Foreldrebetaling og statlige tilskudd kommer i tillegg til de kommunale tilskuddene.

Kommunene brukte totalt 23,2 milliarder kroner på tilskudd til private barnehager i 2020, det vil si 44 prosent av kommunenes totale utgifter til barnehagedrift (Statistisk sentralbyrå 2022a).

Lavest personalkostnader i konsern

Det er generelt lavere personalkostnader i barnehager tilknyttet konsern, mens utgifter til husleie, avskrivninger og finanskostnader derimot er høyere hos konsernene (Lunder mfl. 2022).

De store konsernene har særlig lave personalkostnader. Korrigert for alder og oppholdstid har de flere barn per årsverk enn øvrige private barnehager. De har også et lavere lønns- og pensjonsnivå (Lunder mfl. 2022).

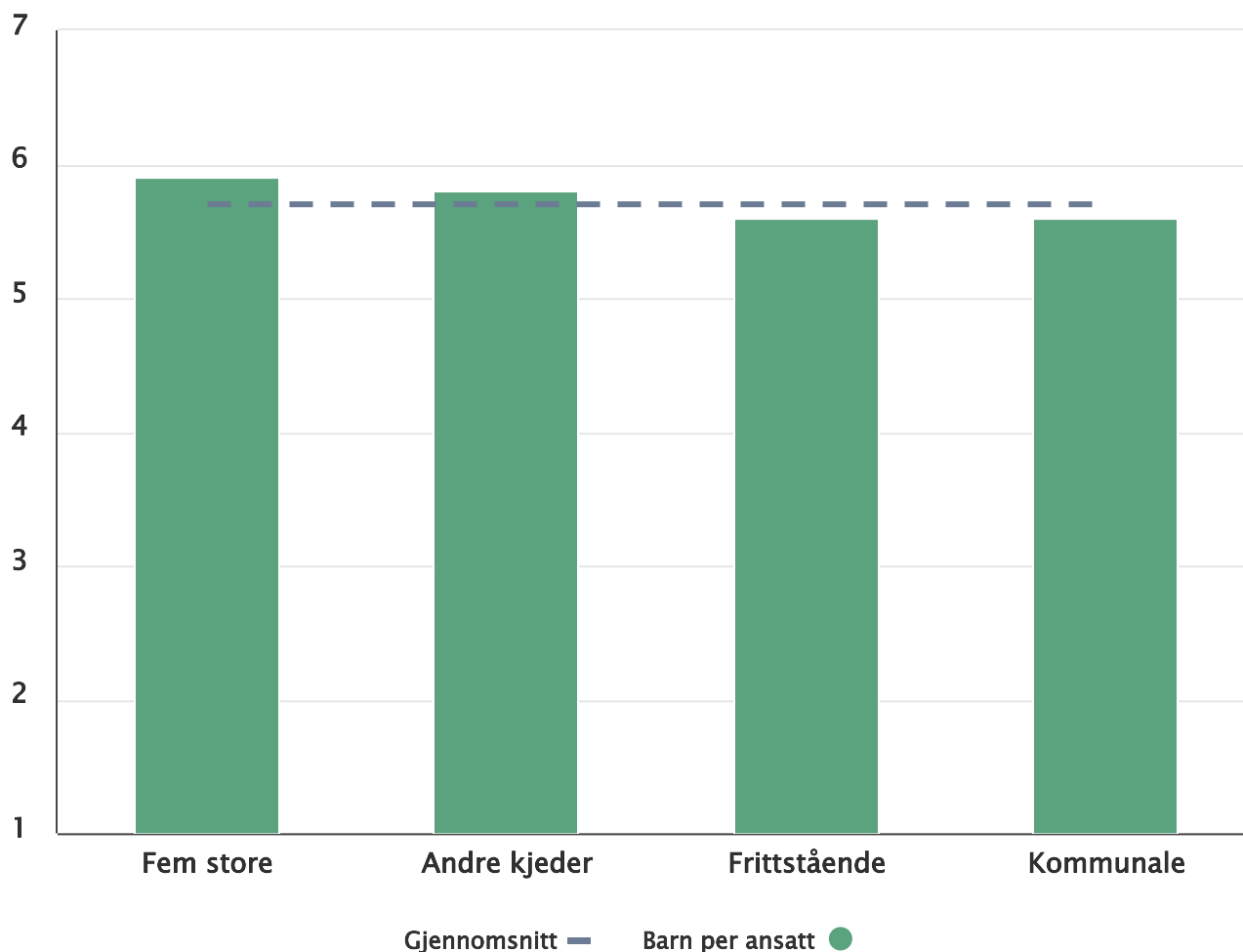
Forskjellen kan skyldes stordriftsfordeler. Selv om skjerpede krav til bemanning og utdanning gir både konsern og andre mindre handlingsrom til å spare inn på utgifter til personale kan større barnehager og konsern ha bedre muligheter til å tilpasse seg normene på en optimal måte.

En barnehage som inngår i et av de fem største konsernene har i gjennomsnitt 78 barn, mens snittet i de frittstående barnehagene er 35. Tallene inkluderer familiebarnehagene.

Frittstående barnehager og mindre kjeder kan også ha høye kostnader som følge av prioriteringer de gjør. For eksempel at de prioriterer høy bemanning eller ansatte med høyere utdanning eller lenger ansiennitet (Lunder & Måøy 2022).

Uavhengig av eierform oppfyller nær alle barnehager bemanningsnormen. Det er likevel noen forskjeller mellom eiertypene i antall barn per ansatt. Frittstående barnehager og kommunale barnehager ligger litt under snittet på 5,7 mens kjedene ligger litt over.

Barn per ansatt etter eierform

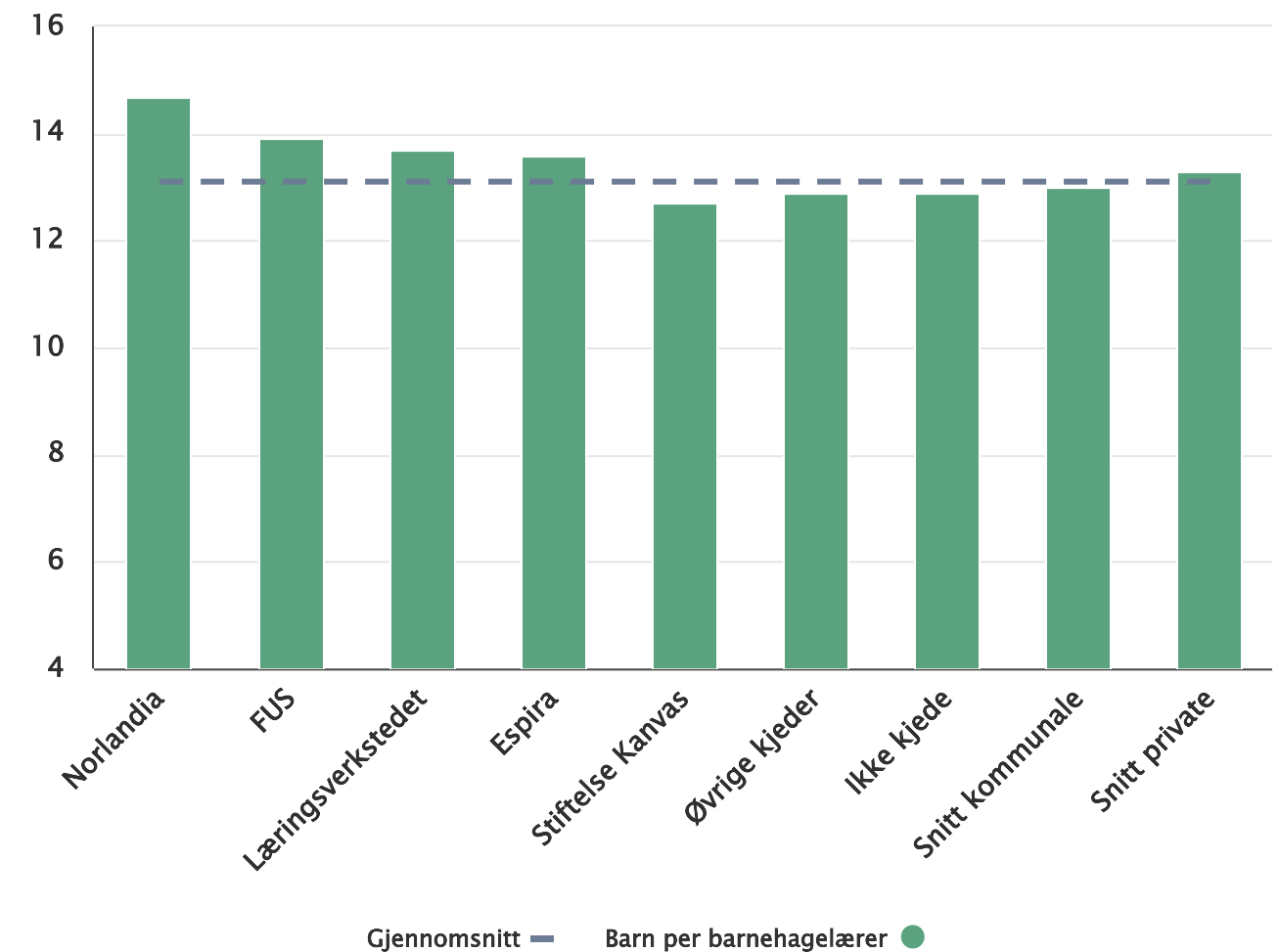
Kilde: Utdanningsdirektoratet

	Fem store	Andre kjeder	Frittstående	Kommunale
Barn per ansatt	5,9	5,8	5,6	5,6
Gjennomsnitt	5,7	5,7	5,7	5,7

Hos de store kjedene må flere barn dele på barnehagelæreren

De fleste kjedene i privat sektor oppfyller i gjennomsnitt normen om maksimalt 14 store barn per barnehagelærer. Det er kun Norlandia-kjeden med 14,7 barn per barnehagelærer som i snitt ikke oppfyller normen. Med unntak av Kanvas ligger de 5 største kjedene likevel et lite stykke over snittet på 13,1 barn per barnehagelærer. Private barnehager uten kjedetilhørighet og barnehager som tilhører andre kjeder, har i gjennomsnitt 12,9 barn per barnehagelærer. Det er litt under snittet for kommunale barnehager. Det er altså større forskjeller mellom de ulike typene private barnehager enn mellom private og kommunale barnehager i gjennomsnitt.

Barn per barnehagelærer etter kjedetilhørighet, 2021

Kilde: Utdanningsdirektoratet

	Norlandia	FUS	Læringsverkstedet	Espira	Stiftelse Kanvas	Øvrige kjeder
Barn per barnehagelærer	14,7	13,9	13,7	13,6	12,7	12,9
Gjennomsnitt	13,1	13,1	13,1	13,1	13,1	13,1

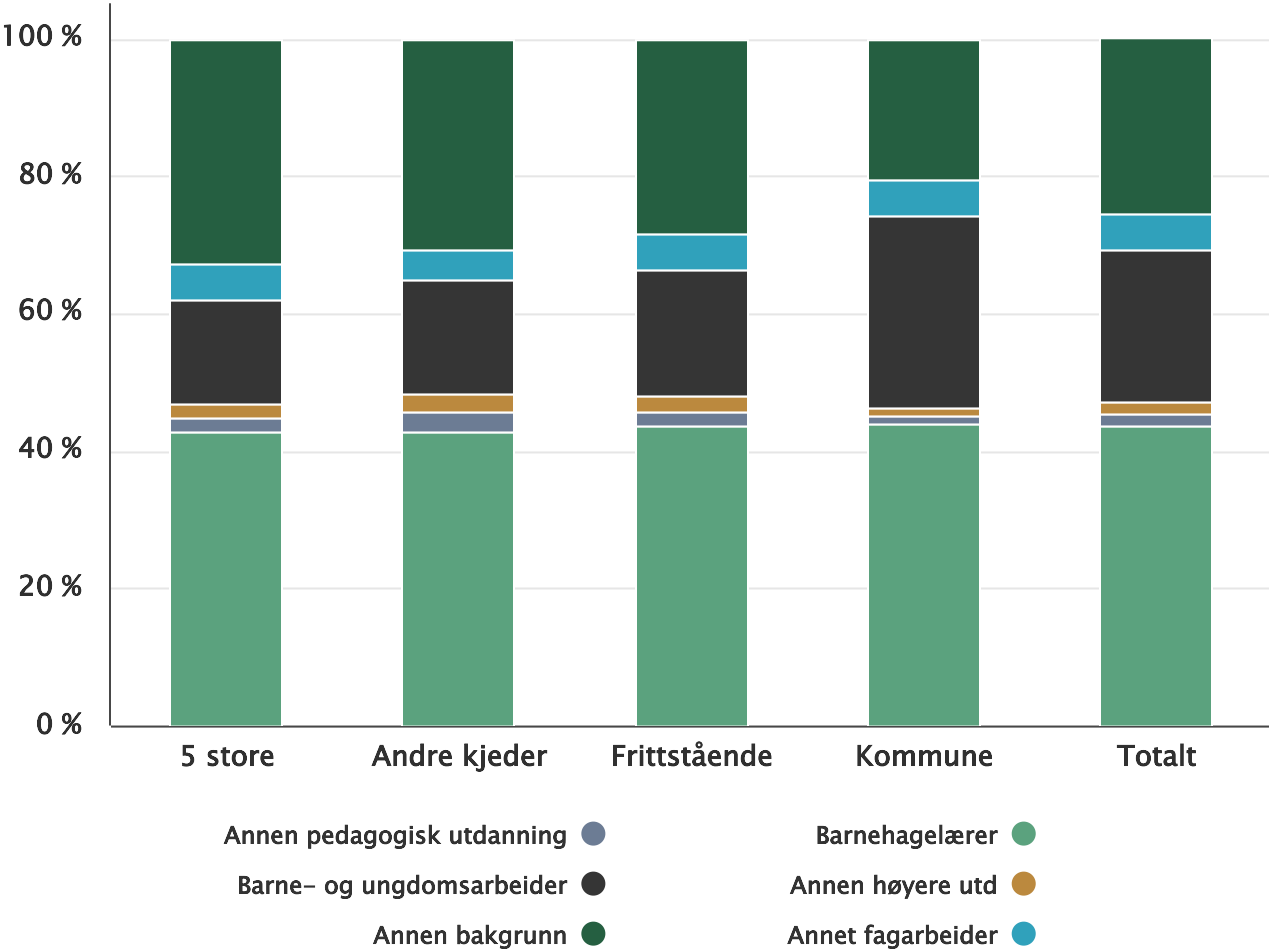
Færrest barne- og ungdomsarbeidere i de største kjedene

Barnehager eid av ideelle foretak eller foreninger skiller seg ut med høyest personalkostnader, mens store konsern har spesielt lave personalkostnader (Lunder & Måøy 2022).

Vi ser for eksempel at de private barnehagene har en betydelig lavere andel barne- og ungdomsarbeidere enn kommunale barnehager. I gjennomsnitt har de private ordinære barnehagene 16,8 prosent barne- og ungdomsarbeidere mens de kommunale har 27,7 prosent. Av de private ligger de fem største kjedene lavest med

15,0 prosent barne- og ungdomsarbeidere. En av grunnene til forskjellen mellom kommunale og private barnehager kan være at det ikke er knyttet lovkrav til at barnehagene skal ansette barne- og ungdomsarbeidere. I Regjeringens nye barnehagestrategi er det likevel et mål om at alle barnehager skal ha minst 25 prosent barne- og ungdomsarbeidere. Det vil oftest være høyere kostnader ved å ansette en barne- og ungdomsarbeider enn ved å ansette en ufaglært. Barnehagene i de 5 største konsernene har i snitt 32,8 prosent ansatte med "annen" bakgrunn, mens den tilsvarende andelen i kommunale barnehager er 20,6 prosent.

Ansattes utdanning fordelt på eiertype (ordinære), 2021

Kilde: Utdanningsdirektoratet

	5 store	Andre kjeder	Frittstående	Kommune	Totalt
Barnehagelærer	42,9%	42,9%	43,8%	43,9%	43,6%
Annen pedagogisk utdanning	1,9%	2,8%	2,0%	1,3%	1,7%
Annen høyere utd	2,2%	2,7%	2,2%	1,2%	1,8%
Barne- og ungdomsarbeider	15,0%	16,4%	18,4%	27,7%	22,3%
Annet fagarbeider	5,2%	4,6%	5,3%	5,3%	5,2%
Annen bakgrunn	32,8%	30,5%	28,3%	20,6%	25,5%

Kommersielle og ideelle barnehager

I denne analysen skiller vi primært mellom konsern og frittstående barnehager. Vi har ikke gått nærmere inn på skillet mellom ideelle og kommersielle barnehager selv om disse kategoriene dels er overlappende. I sin kategorisering av de private barnehagene tar Telemarkforskning utgangspunkt i eierens organisasjonsform. I henhold til denne inndelingen er det 54 prosent kommersielle barnehager og 46 prosent ideelle. Kommersielle barnehager er primært aksjeselskap og konsern, mens ideelle barnehager i hovedsak består av stiftelser, samvirker og foreninger og religiøse organisasjoner. Kjeden Kanvas blir dermed ideell i denne sammenheng. De fleste ideelle barnehager kan ikke ta ut utbytte og betaler ikke skatt (Lunder mfl. 2022).

Stadig flere barnehager betaler husleie til konsernet de tilhører

De store konsernene bruker en større andel av inntektene sine på husleie enn de andre private barnehagene. Dette gjelder spesielt utenlandskeide konsern.

En del av husleieøkningen kommer som følge av at konsernene har solgt eiendommene og skilt disse ut i eget selskap som barnehagene må betale husleie til. Det er eksempler på at denne formen for transaksjoner kan øke kostnadsnivået i barnehagene samtidig som eierne får realisert gevinst.

Når barnehagene skiller ut barnehageeiendommen i et eget selskap, ser man at kostnaden forbundet med barnehagebygget endrer art fra avskrivninger til husleie.

Barnehagen skriver ikke lenger av verdien av barnehageeiendommen over regnskapet sitt, men betaler heller husleie til en nærstående part. Husleien må dekke eiers utgifter til renter og vedlikehold. Vi ser ofte at barnehagen betaler betydelig mer i husleie til en nærstående part enn hva de hadde hatt i avskrivningskostnader ved å eie bygget selv. Samtidig dras risikoen ved å eie eiendommen i større grad over på eieren av barnehagebygget.

I 2021 oppga 45 prosent av de private barnehagene at de eier barnehagelokalene sine selv (Telemarkforskning). Resten leier lokaler av ekstern utleier eller av konsernet de tilhører. Siden 2014 har andel som eier lokalene sine selv gått ned fra 57 til 45 prosent. Salget av Læringsverkstedets eiendommer i 2020 og salget av FUS/Trygge barnehagers eiendommer i 2021 til det svenske eiendomsselskapet SBB er blant faktorene som påvirker disse tallene (Lunder & Måøy 2022).

Andel barnehager som leier eller eier egne lokaler

År	Eier	Leier av ekstern	Leier av konsern
2014	57 %	35 %	8 %
2015	56 %	32 %	12 %
2016	57 %	31 %	12 %
2017	56 %	28 %	15 %
2018	57 %	27 %	16 %
2019	53 %	26 %	21 %
2020	47 %	38 %	15 %
2021	45 %	34 %	22 %

Kilde: Utdanningsdirektoratet/ Telemarksforskning

Om statistikken

BASIL er viktigste kilde til opplysninger om barnehager. Alle barnehager leverer årsmeldingsskjema hvert år. Private barnehager som er regnskapspliktige leverer i tillegg resultatregnskapsskjema i BASIL i tillegg til årsregnskapet til Brønnøysund. Hensikten med resultatregnskapet i BASIL er blant annet å sikre at tilskudd og foreldrebetaling brukes i samsvar med barnehageloven § 23, og til å tilrettelegge for tilsyn med bruken av tilskudd og foreldrebetaling.

Kilder

Lunder, T., & Måøy, J. (2022): Lønnsomhet og gevinstrealisering i private barnehager 2020. Telemarksforskning.

Lunder, T., Bjøru, E., & Eika, B. (2022): Kostnader i barnehagene 2020. Telemarksforskning.

Statistisk sentralbyrå (2022a): Utvikling i barnehagesektoren etter barnehageforliket, (Moafi, Bjørkli, Tuhus).

Statistisk sentralbyrå (2022b): Private barnehager – geografiske og økonomiske forskjeller etter eierforhold (Haraldsrud, Moafi)

Statistisk sentralbyrå (2017): Barnehagedekning før og nå, (Stabell, Cecilie